

Magyarország védett állatai

HÜLLŐK

© Magyar Diafilmgyártó Vállalat
Budapest, 1990

A hüllők szarupikkelyekkel és pajzsokkal borított, változó testhőmérsékletű állatok. A mintegy hatezer hüllőfaj túlnyomó többsége a meleg és forró égövek lakója. Magyarországon mindössze 15 fajuk él, s ezek jó része is veszélyeztetett. Mindegyik faj védett.

A hüllők többnyire ragadozók, csupán néhány szárazföldi teknősfaj növényevő. „Étlapjukon” egyaránt szerepelnek gerinctelen és gerinces állatok. A mérgeeskígyók marásukkal mérget juttatnak áldozatukba, s a megbénított állatot kebelezik be.

A hüllők általában a szárazföldön párzanak, és a peték a test belsejében termékenyülnek meg. A legtöbb faj a nyirkos földbe, homokba rakja tojásait, a nap melegére bízva kiköltésüket. Számos faj esetében (pl. elevenszülő gyík, viperák) az ivadékok embrionális fejlődésük utolsó fázisáig az anya testében maradnak, és a lerakott tojásokból nyomban kibújnak a szüleikhez már mindenben hasonlító fiatalok. Előfordul, hogy az állat eleveneket „szül”.

A hideg idő beálltával a hüllők téli álmra vonulnak.

Színes diasorozatunkban egy teknőst, három gyík-fajt és két kígyófajt mutatunk be hazánk hüllőfaunájából.

1. *Mocsári teknős* (Emys orbicularis L. 1758)

Egyetlen teknősfajunk. A síkvidéki álló- és lassú folyású vizek lakója, de kedveli a mocsarakat, zombékos területeket is. Zavartalan helyeken szívesen sűtkérezik a parton. Ha megzavarják, nyomban a vízbe veti magát és alámerül. Vízi csigákkal, bogarakkal, békákkal, kisebb halakkal táplálkozik. Májusban párzik. 4—11 tojását a homokos parton a maga ásta gödörbe rakja le. Az ivadékok augusztusban, szeptemberben kelnek ki. Október végén, november elején vonul téli álmra. Ilyenkor az iszapba ássa be magát. Április közepe táján jön újra elő.

Eszmei értéke: 500 Ft.

2. *Pannon gyík* (Ablepharus kitaibeli fitzingeri Martens, 1952)

A másik nevén magyar gyíkot először kiváló természettudósunk, Kitaibel Pál találta meg 1797-ben. E kis termetű, bronzszínű gyík a napsütötte mészkőhegyek lakója. Végtagjai rövidek, egymástól távol állók, a test súlyát sem bírják el, ezért inkább kígyózó mozgással halad. Szemhéjai összenöttek, ezért nem is tud pislogni. Apró rovarokat, lárvákat, férgeket fogyaszt. Március végétől november elejéig aktív. Júniusban lerakott 5—6 tojásából augusztusban kelnek ki a kicsinyek.

Eszmei értéke: 10 000 Ft.

3. *Fali gyík* (Lacerta muralis muralis Laur. 1768)

Valószínűleg ezt a gyíkfajt ismerik a legtöbben, hiszen gyakran látni sziklákon, kőfalakon, de még a pesti bérházak napsütötte oldalain is. Legyekkel, bogarakkal, pókokkal táplálkozik. Kora tavasztól késő őszig aktív, s csak a fagyos napok kényszerítik téli álomra. Májusban párzanak, amit a hímek közötti kemény harcok előznek meg. A júniusban moha vagy avar alá lerakott 6—8 tojásból augusztusban kelnek ki a fiatalok.

Eszmei értéke: 500 Ft.

4. *Törékeny vagy lábatlan gyík* (Anguis fragilis L. 1758)

Sajnos sokan kígyónak nézik, veszedelmesnek tartják és agyonverik ezt az ártalmatlan, 30—50 cm hosszú gyíkot. Ennek ellenére még sokfelé előfordul a bokros vagy erdővel borított domboldalakon, hegyeken. Eső utáni párás, meleg napokon lehet a legkönnyebben rábukkani, mert ilyenkor mindenféle megtalálja kedvenc csemegéjét, a földigilisztákat és a csigákat. Április végén, május elején párzik, és az embriók a tojásokban az anya testében fejlődnek ki. Az augusztus végén, szeptember elején lerakott tojásokból nyomban kikelnek a kicsinyek.

Eszmei értéke: 1000 Ft.

5. *Vízisikló* (Natrix natrix Laur. 1768)

Gyakori faj a folyó- és állóvizekben egyaránt, bár alkalmanként messzebbre is elkóborol a vizektől.

Ennek az egy méternél hosszabbra is megnövő kígyónak a legfeltűnőbb ismertető jegye a feje mögött mindkét oldalon látható félhold alakú, sárga, narancssárga színű, hátul feketén szegélyezett folt. Úgyesen elkapja a kishalakat, békákat. 15—30 tojását a vízparti hordalékba rakja le.

Eszmei értéke: 500 Ft.

6. *Keresztes vipera* (*Vipera berus* L. 1758)

Ez a jellegzetes zezzugos hátrajzolatú, kurta farkú mérgeskígyó hazánkban a Zempléni-hegységben, a Felső-Tisza vidékén, valamint Somogy megyében a Baláta-tó környékén él. Erdei tisztásokon, nyiladékokon, bozótos, sziklás hegyoldalakon vagy tőzeglápok száraz kiemelkedésein szeret tartózkodni, napozni. Marása tűszúrásszerű fájdalmat okoz. Egy vagy két kis, alig vérző seb látható a helyén. Mivel marása életveszélyes is lehet, orvoshoz kell sietni, hogy beadhassa az ellenszérumot. A vipera zsákmányát (egeret, pockot, gyíkot, békát, madárfiókat) is úgy szerzi, hogy először megmérgezi, majd amikor az kimúlt, egyben kebelezi be. Kicsinyeit augusztusban, szeptemberben vékony falú burookban hozza a világra, amelyből azok nyomban kitornek. A telet a viperák valamely üregben összebújva töltik el.

Eszmei értéke: 1000 Ft.

Írta: Gyenge László

Fotók: Gyenge László 1., 2., 3., 4. és 5.

Országgh Mihály 6.

Szerkesztette: B. Zsédényi Judit